



Regeringsuppdrag - Inbjudan till myndigheter och andra aktörer att medverka i Designåret 2005

Uppdraget

Arbetsmiljöverket (AV) skall enligt regeringsbeslut 2004-03-18, under 2004, förbereda sin medverkan i Designåret 2005 och senast den 1 juni lämna en redovisning till regeringen av hur man avser att medverka. Uppdraget är att med utgångspunkt i den egna verksamheten och mot bakgrund av Designårets syfte, mål och de sju verksamhetsområden som regeringen lyft fram överväga vilket eller vilka projekt som kan vara lämpliga att genomföra under året.

De verksamhetsområden som främst berör Arbetsmiljöverket är *Arbetsliv och design, Offentlig upphandling, Design för alla, Långsiktigt hållbar design och Utbildning och forskning.*

Arbetsmiljöverkets verksamhet och uppdraget inför Designåret 2005

Arbetsmiljölagen (AML) gäller för alla anställda och enligt AML 2 kap.1 § skall arbetsförhållandena anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. De grundläggande kraven i AML 2:1 utvecklas i andra paragrafer. I detta sammanhang bör särskilt nämnas reglerna om maskiner, redskap mm (AML 2:5 och 3:8), om lokaler (AML 2:3 och 3:14) och om förpackningar (AML 3:10).

I Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter regleras projekteringsansvar, som är byggherrens och projektörens ansvar för arbetsmiljön vid projektering. Det innebär exempelvis att byggherren genom olika åtgärder ser till att projekteringen/designen utförs så att den möjliggör en god arbetsmiljö vid de arbeten som kan förutses komma att bedrivas i eller i anslutning till byggnadsverket (AFS 2000:42).

Enligt Regleringsbrevet för 2004 (rskr 2003/04:70) delas AV:s verksamhet in i två verksamhetsområden, nämligen Arbetsmiljö och Arbetsrätt. Arbetsmiljön omfattar följande verksamhetsgrenar: Regler och standarder, Tillsyn, Internationellt arbete, Arbetskadestatistik, Information och Partsmedel. Arbetsrätten har en verksamhetsgren, Minskad deltidsarbetslöshet.



AVDELNINGEN FÖR CENTRAL TILLSYN
Enheten för Byggverksamhet och Arbetsplatsutformning

Målet för verksamhetsområdet *Arbetsmiljö* är en arbetsmiljö som förebygger ohälsa och olycksfall, är anpassad till människors olika fysiska och psykiska förutsättningar samt är utvecklande för individen.

Målet för verksamhetsgren *Regler och standarder* är att effektivt medverka till att skapa sunda, säkra och utvecklande arbetsmiljöer. Reglerna skall bli tydligare och mer lättillgängliga och koncentreras till sådana områden där regler bedöms som ett effektivt instrument för att förbättra arbetsmiljön. I åiterrapporteringen skall bl.a. framgå åtgärder för att göra de nationella reglerna tydligare och mer lättillgängliga för arbetsgivare och andra arbetsmiljöansvariga.

Målet för verksamhetsgren *Information* är en ökad kunskap hos arbetsgivare, arbetstagare och andra berörda för att kunna medverka till en förbättrad arbetsmiljö. Information skall inriktas på de områden där det bedöms vara ett effektivt medel att förbättra arbetsmiljön och där behov finns med hänsyn till information från andra aktörer.

I Arbetsmiljöverkets strategi för arbetet med kvinnors och mäns skilda arbetsförhållanden behandlas förhållandet att utrustning, maskiner och verktyg är utformade med mannen som norm och att detta kan innebära att riskerna för arbetsskador är olika. I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och råd för Arbetsmiljöverkets författningsarbete stadgas att vid beskrivningen av reglernas konsekvens ska hänsyn tas till ev. skillnader mellan kvinnor och män.

Många av verkets arbetsuppgifter innehåller designaspekter. Som exempel kan föreskriftsarbete nämnas. Både utformning av föreskrifter och innehållet i dem passar in under Designåret. Formgivningen är viktig för arbetsmiljön, t.ex betyder bildskärmens, tangentbordets och datormusens design mycket för möjligheter till bra arbetsställningar.

Verkets övergripande mål är att minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och att förbättra arbetsmiljön ur ett helhetsperspektiv, dvs. från såväl fysisk som psykisk, social och arbetsorganisatorisk synpunkt, vilket ligger i linje med Designårets syfte, mål och verksamhetsområden.

Idéer till projekt och aktiviteter inför och under Designåret 2005

Design för alla

- AV kommer att medverka i Designåret 2005 genom att på AV:s webbplats eftersträva att uppfylla begreppet "Design för alla" och anpassa webbplatsen till de aktuella rekommendationerna för funktionshindrade.
- AV fortsätter att utveckla användningen av klarspråk i verksamheten i t. ex. föreskrifter och inspektionsmeddelanden. Det ger en utformning/design av språk för en effektivare kommunikation.



AVDELNINGEN FÖR CENTRAL TILLSYN
Enheten för Byggverksamhet och Arbetsplatsutformning

- Information om det nationella handikappolitiska arbetet skall ges till AV:s personal med tillsynsuppgifter.

Arbetsliv och design

- Vid revideringen av AV: s föreskrifter kommer utformningens betydelse för en bra arbetsmiljö att ytterligare betonas. Detta gäller närmast för följande föreskrifter: AFS 1992:19, Arbete i utgångskassa, som innehåller regelverk om kassaplatsens utformning
AFS 2000:42, Arbetsplatsens utformning, som reglerar projekteringsansvar, utformning av arbetsplatser, arbetslokaler och personallokaler
AFS 1998:4, Användning av arbetsutrustning
- AV avser att genomföra en översyn av reglerna om arbete vid bildskärm, AFS 1998:5. Området som reglerna omfattar är under ständig och snabb utveckling; ny teknik, nya och förändrade arbetssätt och användningsområden, nya användargrupper. Reglerna behandlar många designaspekter;
 - utformning av arbetsplatser,
 - utformning/design av programvara och system
 - utformning av arbetsorganisationen för datorarbete etc.
- AV har utarbetat en modell för bedömning av tunga lyft som avses spridas ytterligare med anledning av Designåret.
- AV bedriver under 2004 en tillsynskampanj om projekteringsansvar. Som en uppföljning av denna kampanj ska AV, i ett tillsynsprojekt, inspektera enskilda byggprojekt under 2005 för att där kontrollera hur projekteringsansvaret fungerar när det gäller bygg- och bruksskedena.
- Information till målgrupper som byggherrar, projektörer, beställare, tillverkare och formgivare. Tänkbara ämnen är projekteringsansvar, formgivningens betydelse för en bra arbetsmiljö, redovisning av dels tidigare projekterade och byggda goda arbetsmiljöer dels sådana som är under arbete nu.
- En stor del av AV:s verksamhet omfattar någon form av utformning av produkter. Ett kontinuerligt arbete pågår exempelvis inom standardisering av maskiner och personlig skyddsutrustning och innefattar bl.a. säkerhetsfrågor, ergonomi, buller och vibrationer. Förutom inom standardiseringen deltar AV i europaarbete på råds- och kommissionsnivå beträffande direktiv om maskiner och personlig skyddsutrustning. Direktiven innehåller till stor del övergripande krav på utformning av produkter med tanke på hälsa och säkerhet. AV bedriver även marknadskontrollaktiviteter beträffande maskiner och personlig skyddsutrustning där bristerna i stor omfattning beror på felaktig utformning eller konstruktion. Arbetet med dessa frågor kommer att bedrivas även under 2005 och framåt och lyftas fram under Designåret.



AVDELNINGEN FÖR CENTRAL TILLSYN
Enheten för Byggverksamhet och Arbetsplatsutformning

- Arbetsmiljöverket vill, i samband med diskussioner om aktiviteter för att främja svensk design, understryka vikten av att den kunskap och de erfarenheter som vunnits under decenniernas arbete för att förebygga arbetsrelaterade belastnings-skador, nyttiggörs i utvecklingen av nya arbetsplatser och produkter.

I det sammanhanget är utarbetandet av nya standarder, primärt inom CEN, av stor betydelse. Ett säkerställande av att svensk kompetens och erfarenheter tas tillvara i de sammanhangen är av central betydelse dels för tillskapandet av en utvecklande arbetsmiljö, dels för att svenska produkter fortsatt ska kunna konkurrera på en internationell marknad.

Eftersom ergonomistandardiseringen i Sverige inte har ett antal större företag som direkt kan identifiera fördelar med en långsiktig satsning inom området, är finansieringen av standardiseringen ett akut problem. Arbetsmiljöverket har, genom ett extraordinärt beslut, ökat sin finansiering under 2004. Detta är en engångsinsats, vilket inte kan säkerställa insatserna på längre sikt. Det vore mot "Designårets" syften, om det just under 2005 skulle uppstå en situation som innebar att svensk medverkan, och därigenom direkt påverkan, på olika produkters utformning radikalt skulle minska.

Arbetsmiljöverket är bara en av många intressenter i det här sammanhanget, men vill i anslutning till diskussioner om aktiviteter under Designåret lyfta fram behovet och möjligheterna till en tydligare svensk linje i ergonomistandardiseringen. Designåret skulle kunna vara ett lämpligt tillfälle för att söka finna en uthållig finansiering i syfte att säkerställa att svenska erfarenheter och kompetens i allt från produktutformning till design av framtidens arbetsplatser aktivt fördes in i standardiseringsarbetet.

- Ett projekt om tillämpning av ergonomistandarder i tillsynen diskuteras. Tanken är ett pilotprojekt som ska mynna ut i en tillämpbar metodik för hur man kan använda ergonomistandarder i tillsynsarbetet. I projektet kan samråd ske med andra organisationer, t.ex. ALI (Arbetslivsinstitutet), IVF (Institutet för verkstadsteknisk forskning) och SIS (Swedish Standards Institute).

- Möjligheterna till samverkan med ALI i deras kommande arbete med organisationsdesign för ett bra systematiskt arbetsmiljöarbete kommer att undersökas.

- AV vill påtala behovet av ett utvecklingsprojekt om bildskärmar. Syftet skulle vara att åstadkomma ett arbetssätt som är vilsamt för ögonen genom att bildskärmen visar hela A4-sidor. Arbetssättet skulle likna det man har när man läser pappersdokument genom att man kan "bläddra" i dokumentet och slipper "scrolla"/rulla på skärmen. Tekniken skulle förmodligen även spara papper genom att minska behovet av pappersutskrifter. AV har själv inte möjligheter eller



AVDELNINGEN FÖR CENTRAL TILLSYN
Enheten för Byggverksamhet och Arbetsplatsutformning

kompetens att driva ett sådant projekt men bidrar gärna med synpunkter om ett sådant projekt kommer till stånd.

- Det finns ett värde i att lyfta fram exempel på föremål, miljöer och tjänster som bidrar till en god arbetsmiljö. Ett stort antal verktyg och redskap mm som är ergonomiskt formade, har också fått en tilltalande design. Exempel på detta är bekväma skiftnycklar, tänger för små händer och skyddskläder som även passar kvinnor. Förslaget är att i samverkan med Exportrådet m.fl. välja ut och presentera ett antal sådana produkter. Presentationen skall göras med bra bilder, en uppmärksamhet som blir ett slags ”medalj”. Kan göras t.ex. som reklambranschens ”guldägg” etc. med helsidesuppslag i dagstidningarna.

Långsiktigt hållbar design

- Kretsloppsarbete hör hemma under verksamhetsområdet Långsiktigt hållbar design. För att kretsloppsarbetet skall kunna ske i en arbetsmiljö som förebygger ohälsa och olycksfall och är utvecklande för individen behövs nytänkande vid utformning av verktyg, övrig utrustning och arbetsplatsen som helhet. AV rekommenderar ytterligare forskning och utveckling för att främja en produktdesign som underlättar demontering, t.ex. beträffande bilar, elektronikprodukter, förpackningar och möbler.

I detta ärende har generaldirektör Pettersson beslutat. Byrådirektör Wooremaa-Nilson har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också överdirektör Remaeus, tillsynscheferna Nilsson och Köhler Krantz, chefsjurist Hagberg, utvecklingschef Schönefeld, administrativ chef Zätterström och enhetschef Westman deltagit.

Kenth Pettersson

Salme Wooremaa-Nilson

Kopia: Näringsdepartementet